

FEDERÁLNÍ  
MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ  
K.č.j.: 013.538/89-ZPO

T A J N Ě

Výtisk č.: 22

Počet listů: 10

V y s t o u p e n í

ministra zahraničních věcí PLR K. Skubiszewského

Varšava 26.10.1989

Vážení kolegové ministři,  
vážení účastníci setkání,

naše diskuse v plénu dovoluje učinit několik závěrů.

Členské státy Varšavské smlouvy jsou spolutvůrci hlubokých změn v Evropě. Zdá se, že upevňujeme politiku směřující ke stabilitě a uvolňování napětí ve vztazích mezi Východem a Západem, k vytváření jednoty Evropy a k demokratizaci mezi-státních vztahů na základě mezinárodního práva. Toto právo s jeho základními principy určuje také naše vztahy, to znamená vzájemné vztahy členských států VS.

Polská delegace s uspokojením konstatuje, že společné dokumenty rozpracované na našem zasedání odpovídají těmto cílům a předpokladům. Polská delegace tyto dokumenty schvaluje.

Vážení kolegové,

ve svém vystoupení se soustředím na pět otázek:

- 1/ hodnocení mezinárodní situace,
- 2/ odzbrojení,
- 3/ celoevropský proces

#### 47 ekonomické problémy

##### 5/ náš vztah ke svazku a jeho fungování.

Začnu s první otázkou. O mezinárodní situaci. S poukazem na všeobecné závěry pozitivních a negativních tendencí mezinárodních vztahů chci zdůraznit významný pokrok, který se v posledním období skutečně uskutečnil v sovětsko-americkém dialogu, zvláště v oblasti odzbrojení. Tento dialog považujeme za nezbytný a podporujeme ho. Podle našeho názoru velmoci mají zvláštní odpovědnost za udržení míru v celém světě. To nachází svůj odraz v Chartě OSN. Odpovědnost velmocí má značný vliv na světovou politiku, již chápeme jako komplex politických kroků směřujících k zachování míru. Avšak snahy spojené s upevňováním mezinárodní bezpečnosti nemohou znamenat dominantní postoj jedněch států vůči druhým.

Úspěšně probíhají jednání o odzbrojení ve Vídni. Polsko jim přikládá velký význam. Konstatujeme rovněž posun v otázce snižování výroby a likvidace chemických zbraní a rovněž v otázce rozšiřování zákazu jaderných zkoušek. To odpovídá základním ustanovením programu přijatého v dokumentech zasedání PPV v Bukurešti.

Rozšiřují se ekonomické, kulturní a další styky mezi zeměmi Východu a Západu. V rámci OSN a KBSE se rozvíjejí a upevňují právní normy soužití států. To má také podstatný význam pro členské státy VS. Zlepšily se perspektivy řešení alespoň některých regionálních konfliktů. Tyto konflikty vyžadují zvláštní pozornost v důsledku jejich nebezpečného potenciálu. I když tyto konflikty se nebudou ihned šířit, v každém případě zhorší vztahy mezi třetími státy.

Přestavba v Sovětském svazu a změny v ostatních spojeneckých zemích napomáhají růstu důvěry mezi Východem a Západem. Podstatnou součástí politiky států Severoatlantického paktu, včetně USA je to, že nevyužívají přeměn probíhajících v zemích střední a východní Evropy k vyvíjení toho nebo onoho nátlaku. V západní Evropě jsou silné tendence k vybudování jednoty kontinentu. Přijímáme je s uspokojením. Chceme se velmi aktivně zapojit do této společné věci.

Konstatujíc tyto příznivé změny vidíme současně s tím labilitu některých pozitivních procesů, absenci jejich spolehlivé podpory v ekonomické oblasti a případy porušování mezinárodního práva.

Proto se domníváme, že nyní neexistuje vojenská hrozba pro náš svazek. Zároveň s tím však pro náš svazek není bez významu zdůrazňování německé otázky cestou obnovení diskusí o hranicích ve střední Evropě. Zde existují prvky destabilizace nejen pro evropskou spolupráci, ale i pro budoucnost Evropy. Avšak i zde existují určité rozporné proudy. Na jedné straně existují deklarace, soudní výnosy a administrativní řešení popírající polsko-německé hranice. Na druhé straně existuje daleko jdoucí uklidňující ujišťování. Bylo by žádoucí jednotné stanovisko v duchu evropské bezpečnosti a solidarity.

V dnešní situaci hlavním důvodem existence Varšavské smlouvy je napomáhání procesům stabilizace v Evropě a hlavně udržování rovnováhy mezi Východem a Západem při snižování úrovně vojenských potenciálů.

Vážení účastníci zasedání,

další otázkou, o níž chci mluvit je odzbrojení. Tato otázka je úzce spjata s obrannými úkoly našeho svazku. Dosažení dohody na jednání 23 států o konvenční výzbroji je prioritou naší politiky v oblasti odzbrojení. Podzim příštího roku jako ~~kon~~čný termín podepsání dohody je vážná výzva. Jeho spjatost s evropským setkáním na nejvyšší úrovni zdůrazňuje politickou nutnost takové činnosti, která by urychlila dosažení nezbytných kompromisů. Setkání na nejvyšší úrovni by mohlo ulehčit přechod k následující fázi jednání již za účasti všech evropských zemí. Toto setkání by se mohlo stát symbolem nové etapy v přeměně struktur evropské bezpečnosti. Ukazuje se, že naši partneři vidí hodnotu této iniciativy pod zorným úhlem ulehčení procesu ratifikace, což zvyšuje šanci na její uskutečnění.

K tomu, aby se dosažení dohody stalo možným na podzim r. 1990 je třeba, aby již v prvním čtvrtletí r. 1990 se jednání podstatně posunula dopředu. Polsko podporuje myšlenku setkání ministrů zahraničních věcí za předpokladu, že by toto setkání umožnilo odstranit základní překážky. Avšak návrh na setkání nepředpokládá, že rozdílnosti v koncepci nemohou být odstraněny dříve a jinou cestou. O to se musíme snažit ve Vídni.

Musíme neustále usilovat o to, aby ze všech hlavních měst vycházely pravidelné silné politické impulsy. V opačném případě se bude počet obtížných otázek hromadit a jak ukazuje diskuse o otázce některých kategorií zbraní, podléhajících snižování, bude těžké řešit i ty problémy, které údajně mají čistě technický charakter.

Máme-li hovořit o největších překážkách, je nutné se zmínit o otázce letectva. Naše poslední návrhy vedou k jejímu řešení. Zdá se, že klíč k této otázce je na jedné straně v tom, že NATO uzná podstatné vojensko-strategické zájmy Sovětského svazu, a na druhé straně ve vytvoření odpovídající záruky, pokud jde o obavy NATO, že způsob řešení této otázky letectva nepovede k možnému obcházení dohody.

Dodávám, že problém tzv. skladovaných zbraní má nejen vojenskou, ale i politickou dimenzi. Domníváme se, že naše pozice nesmí dávat důvod k podezření, že usilujeme o vytlačení Spojených států z Evropy. Avšak současně žádáme, aby partneři vzali v úvahu také naše zájmy. Jako protiklad k americkým skladům mohou sloužit, jak se zdá, také národní vojenské jednotky neúplného početního stavu rozmístěné ve střední Evropě.

Na jednáních "35" začala příprava semináře o vojenských doktrínách. Je to naše společná myšlenka. Musíme se postarat o to, aby seminář splnil očekávání a aby bylo možno v dialogu o doktrínách pokračovat. Podporujeme myšlenku, aby se semináře zúčastnili náčelníci generálních štábů. V mimovládní sféře inspirovalo Polsko spolu s NSR široký dialog o otázkách evoluce vojenských doktrín.

Vážení kolegové a účastníci zasedání,

ynní přecházím ke třetí otázce, totiž rozvoji a upevnění celoevropského procesu. Existující, a to ne ode dneška, zájem našeho svazku o tento proces vyplývá ze zřejmého faktu, že tento proces upevňuje mírové struktury na kontinentě, zahrnující existenci států, národů, společenství a jednotlivých lidí. Neblokový charakter KBSE, a také přirozená diferencovanost politiky spojeneckých zemí vede k tomu, že ne vždy je třeba na tomto fóru hovořit jedním hlasem. Je však důležité, abychom společně usilovali o společně dohodnuté cíle. Právě proto je nutné posuzovat perspektivy procesu hlouběji.

Stav helsinského procesu hodnotíme jako dobrý. Postupně se však blížíme k vyčerpání jeho dnešních možností. Proto se ukazuje, že je potřeba nových impulsů, aby tento proces získal nový obsah. Zatím je nutné usilovat o harmonický rozvoj všech jeho dimenzí.

Ta část procesu, která zahrnuje jeho vojenské aspekty, o kterých jsem právě hovořil, se rozvíjí uspokojivě, stále zřetelněji naznačuje svoji autonomii jak co do obsahu, ta i do formy. Pouze dodávám, že musíme zintenzivnit a zkonkretizovat dialog s NATO s cílem upevnění teritoriálního statutu quo na kontinentě, jakož i snižování vojenské konfrontace.

Co se lidské dimenze KBSE týče, vyslovujeme se pro důslednou realizaci dohod přijatých ve Vídni, protože tudy vede cesta k likvidaci rozkolu a obnovení jednoty Evropy. Tyto dohody, vídeňské dohody, zejména včetně těch, které se týkají mechanismu realizace lidských práv, vytvářejí pro všechny stejná práva a možnosti. Musíme je aktivně využívat. Polsko využívá tohoto nástroje, dosahujíc likvidace určitých, často diskriminačních opatření některých zemí vůči našim občanům. Jedná se i o otázku cizích občanů polského původu. Aktivní přístup k této problematice bude charakterizovat naši přípravu na druhou část Konference o lidské dimenzi KBSE, která se bude konat v červnu příštího roku v Kodani.

Současně si musíme uvědomit, že do té doby, dokud státy našeho svazku nedosáhnou radikálního a patrného zlepšení norem a praxe v této oblasti, v oblasti lidských práv, lidského progresu, včetně vztahů mezi námi, v soukromých cestách občanů, bude se to negativně projevovat v našich vzájemných vztazích a naše výzvy k budování celoevropského domu budou znít nepřesvědčivě.

Již nejednou jsme vyjadřovali naši obavu ohledně špatného stavu ekonomického a technologického aspektu KBSE.

Přijatý dokument k otázce celoevropské ekonomické spolupráce musí být posuzován zejména jako začátek přípravy na schůzku o ekonomické spolupráci v Evropě, která se pravděpodobně bude konat příští rok v Bonnu. Tato schůzka může být začátkem nového pohledu na tuto část celoevropského procesu. Počítáme rovněž s tím, že probíhající sofijská schůzka o ochraně životního prostředí bude konkretizovat naši činnost v této oblasti spolupráce. Ekologická bezpečnost není méně důležitá než vojenská.

Upevňující pozitivní směry helsinského procesu, musíme se zamyslet nad jeho dalším rozvojem s tím, aby byla rozpracována perspektiva jeho budoucího vývoje přitažlivá pro všechny partnery. Domníváme se, že tomuto tématu by mohlo být věnováno jedno z nejbližších pravidelných setkání vedoucích odborů ekonomického plánování a analýzy našich ministerstev zahraničních věcí.

Zvláště je možné se zamyslet nad účelností návrhu, aby helsinská schůzka KBSE v roce 1992 byla zahájena na úrovni hlav států nebo vlád. To by byl impuls, který by dal práci odpovídající směr.

V současné Evropě jsou a budou zbytečné vzájemně se dublující struktury spolupráce v různých oblastech. Výstavba nového modelu evropských vztahů musí být pragmatická a praktická. Tento model se musí vytvářet maximálně přirozenou cestou, jakoby zezdola, začínajíc od jednoduchých a skromných otázek.

Takto je nutno co možná nejdříve využít již existujících struktur a přizpůsobit je novým potřebám. Velké možnosti v tomto směru dává Evropská rada se svými více jak sto konvencemi a širokou sítí institucionalizované spolupráce. Samozřejmě, tato organizace nefunguje v rámci KBSE, je však možno se zamyslet nad její budoucí, a to zejména celoevropskou úlohou. Budeme připraveni podělit se svými vlastními zkušenostmi v této otázce.

Vážení účastníci setkání,

přecházím ke čtvrté otázce - ekonomickým problémům.

Poprvé jsme na našem fóru - v souladu s rozhodnutím bu-kureštského zasedání PPV - věnovali tolik pozornosti a úsilí celoevropské ekonomické spolupráci. Napomáhání této dimenzi evropských vztahů ze strany VS chápeme jako vklad k upevňování mírových evropských struktur. Domníváme se, že naše pozice v této otázce bude přijata s pozorností.

K podstatě této otázky, otázky celoevropské ekonomické spolupráce, se vyjádří můj kolega - ministr zahraničně-ekonomické spolupráce Marczin Swencinski. Proto chci upozornit pouze na tři aspekty této otázky:

- za prvé, jsme povinni aktivně rozvíjet a vnášet do celoevropského procesu některé myšlenky vyjádřené v dnešních vystoupeních, jakož i stručně v Komuniké. Tato otázka musí být předmětem výměny názorů na jednom z nejbližších zasedání skupiny pro otázku vzájemné aktuální informace;

- za druhé, navrhuje, abychom spolu se západními zeměmi hledali formy přizpůsobování hospodářských mechanismů jakožto nástrojů rozšíření vzájemných vztahů, aniž by přitom partneři ztráceli svoji svébytnost;

- za třetí, vyslovujeme se pro pozitivní vztah k výzvě, jakou pro nás představuje vytvoření společného trhu v rámci EHS koncem roku 1992. V tomto směru má důležitý význam sovětská iniciativa, která vedla ke stálé výměně názorů na tuto otázku. Využíváme její intelektuální obsah, přičemž se snažíme přinést svůj osobní vklad k této iniciativě.

Vážení kolegové a účastníci setkání,

dovolte, abych přešel k poslednímu bodu - problematice našeho svazku. WJ

Pozici Polska v této otázce vyložil v Sejmu ve vládním expozé předseda rady ministrů Tadeusz Mazowiecki, přičemž zdůraznil, že cituji, - " je důležité, aby všechny vojenské smlouvy a svazky se týkaly pouze vnější bezpečnosti účastnických států, a ne jejich vnitřního politického a ekonomického pořádku".

V našem přístupu přihlížíme k hlubokým změnám, ke kterým dochází ve spojeneckých zemích. Jejich měřítko a charakter je příliš diferencovaný. Avšak všechny ovlivňují nejen vnitřní situaci v jednotlivých zemích, ale i zahraniční politiku a zahraniční vztahy. Chceme, aby se těmto změnám dostalo plného pochopení a uznání.

Podstata každého svazku a s ním spojené spolupráce tkví ve stanovení společného cíle pro všechny a v jeho realizaci. Při tom se musí brát v úvahu společné zájmy v oblasti bezpečnosti. Avšak svazek nemůže omezovat a ani neomezuje svobodu každého účastníka, pokud jde o volbu cesty rozvoje na základě vlastních zkušeností, okolností a potřeb. Nepřipouští se aplikace jediných vzorců a univerzálních modelů vnitřního zřízení. Nepřichází v úvahu. Takovýto přístup odpovídá duchu doby a základním směrům rozvoje současného mezinárodního společenství. Ostatně, tento přístup našel svůj výraz v komuniké bukureštského zasedání PPV. Tomu musí odpovídat partnerské, mezistátní vztahy, založené na pevných zásadách suverenity, rovnosti a nevměšování, za kterými stojí nejen vedení, ale i široké společenské síly. Principy uvedené v článku 8 VS jsou základem a podmínkou naší spolupráce.

Jsme přesvědčeni o tom, že změny, ke kterým dochází ve spojeneckých zemích, dodávají funkcím a charakteru VS věrohodnost, zejména pokud jde o procesy napomáhající bezpečnosti v Evropě.

Polsko se snaží aktivně účastnit činnosti zaměřené na další demokratizaci vztahů ve spojeneckém systému, založeném na Varšavské smlouvě. Budeme podporovat změny ve struktuře a funkcích Organizace VS s tím, aby odpovídaly charakteru změn, ke kterým

dochází ve spojeneckých zemích a v jejich zahraniční politice, jakož i změny, ke kterým dochází ve vztazích mezi Východem a Západem.

Majíce na mysli tyto změny, vracíme se k předchozím dříve předneseným myšlenkám, návrhům, aby byl, dle možnosti, vytvořen stálý sekretariát nebo konzultativní orgán pomocného charakteru. Zlepšil by koordinaci v oblasti funkcí svazku týkajících se otázek vnější bezpečnosti členských států VS, a rovněž by ulehčil navázání vztahů s NATO.

Vývoj všeobecně- politické situace v členských zemích VS, prohlubující se ekonomické obtíže v těchto zemích, jakož i jevy, ke kterým dochází v jejich mezinárodním okolí, staví tyto země před nové problémy. Vyžadují nevšední, současné řešení nejen v rámci jednotlivých států, ale i v jejich vzájemných vztazích.

Do popředí je třeba vyzdvihnout otázku zásadní přestavby ekonomických vztahů. Především jde o modernizaci právní základny a nástrojů spolupráce. Je též nutný nový přístup k mnohostranné spolupráci, zejména cestou přestavby RVHP a osvobození její činnosti od prázdných slov a byrokratismu. Rovněž je nutné dát RVHP charakter racionální činnosti přinášející konkrétní efekty ve sféře ekonomických vztahů jejích členů. Nebudu se zde podrobně zabývat touto tematikou, protože o ní bude po obědě šířeji hovořit ministr Marczin Swenczinski.

Závěrem svého vystoupení bych se chtěl zastavit u kontaktů mezi našimi společenstvími. Praxe v této oblasti, zachování a dokonce vytváření nových administrativních překážek, které tyto kontakty brzdí, a v některých případech jim přímo brání, je neslučitelná se všeobecně přijatými principy a normami mezinárodních vztahů, které jsou obsaženy též v Závěrečném aktu KBSE a dokumentech vídeňské schůzky. Tato praxe je zvláště kriticky přijímána veřejností našich zemí, což se musí negativně projevit v našich mezistátních vztazích a uvnitř svazku.

Vyslovujeme se proto pro vytvoření nutných podmínek pro široký a neomezený rozvoj vztahů mezi jednotlivými lidmi, společenskými a odborovými organizacemi, tvůrčími svazy, církvemi, náboženskými sdruženími a jakýmkoliv jinými organizacemi. Takováto svoboda nenarušuje vnitřní pořádek států, a proto odvolání na tento pořádek nemůže být důvodem nebo záminkou pro omezení či dokonce vyloučení veřejných kontaktů. Musíme na společném základě přiznat právo etnických skupin na to, aby byl zabezpečen jejich náležitý kulturní rozvoj, a na kontakty těchto skupin s osobami stejné národnosti v druhých státech. Lidská dimenze mezinárodních vztahů má univerzální charakter a nemůže se aplikovat namátkově.

Nazrálým problémem je společné řešení ekologických otázek. S tímto cílem je nutno klást důraz na přijetí odpovídajících opatření v subregionálním měřítku a též mezi sousedními zeměmi. Jen deklarace a smlouvy nestačí, je potřebná jejich konkrétní realizace. Je před námi rovněž mnoho práce v oblasti mnohostranné ekologické spolupráce. Je třeba klást větší důraz na výměnu zkušeností a informací, jakož i vytvoření systému včasné informace.

Vidím rovněž potřebu rozpracovat a zavést novou smluvně-právní politiku. Je třeba rozšířit právní základy vztahů mezi spojeneckými státy, současně je třeba zbavit se praxe uzavírání dohod, které pak nikdo neplní, nebo takových dohod, které ve skutečnosti ztěžují právní styk mezi státy. Význam volby a následného využívání odpovídajících smluvních řešení nabývá zvláštní váhu ve světle změn probíhajících v členských zemích VS, včetně různých oblastí jejich vzájemných vztahů.

Závěrem prosím, abyste mi prominuli délku mého vystoupení. Jsem přesvědčen, že modernizací a zvyšováním efektivnosti spolupráce v rámci VS ji činíme současně věrohodnější v celém souhrnu mezinárodních vztahů a lépe připravenou k tomu, aby se vyrovnala s úkoly, které před nás staví hluboké změny probíhající v současném světě.